

Focus op groene en
innovatieve economie in 2050

**'We hebben
DE WERELD
veel te bieden'**

102

Dankzij de chemie is Nederland in 2050 het groenste land ter wereld en behoren we tot de top drie van innovatieve economieën. Die ambitieuze doelen heeft het topteam Chemie neergelegd bij minister Verhagen (EL&I). Transparantie, een *open mind* en sociale innovatie zijn de voorwaarden waaraan moet worden voldaan om die ambitie te realiseren, zegt topteamlid Bert Jan Lommerts (Latexfalt). En biobased gaat het aanzien van de chemie wezenlijk veranderen.

Tekst: Jos de Gruiter

Afgelopen maand bood het vierkoppig topteam Chemie zijn bevindingen aan minister Verhagen van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie (EL&I) aan. In korte tijd produceerden hoogleraar anorganische chemie en katalyse Bert Weckhuysen van de Universiteit Utrecht, directeur-generaal Ondernemen en Innovatie Renée Bergkamp van het ministerie van EL&I en algemeen directeur Bert Jan Lommerts van chemiebedrijf Latexfalt in Koudekerk aan de Rijn onder voorzitterschap van ex-VNCI-voorzitter Rein Willems, een rapport met aanbevelingen om de chemische industrie in het kader van het topsectorenbeleid van het kabinet tot verdere ontplooiing te brengen. In eerdere afleveringen liet *Chemie magazine* Renée Bergkamp en Bert Weckhuysen aan het woord. De topambtenaar liet weten een toekomst te zien waarin kleine bedrijven, grote bedrijven en kennisinstututen intensief samenwerken om in onze drukbevolkte delta veilige oplossingen te vinden die inpasbaar zijn in de ruimtelijke ordening. Bert Weckhuysen hield een pleidooi voor het fundamentele onderzoek. *Chemie magazine*

noteerde uit zijn mond: 'Als we ook op lange termijn de vruchten van onderzoek willen plukken, zullen we de boom, het fundamentele onderzoek, goed moeten soigneren.'

Ondernemer dr. ir. Bert Jan Lommerts van Latexfalt (vloeren, wegebouw, daken en industriële producten) wijst op het belang van het MKB in de chemie als (honk)vaste waarde in de bedrijfstak en pleit voor 'sociale innovatie' die, wanneer ze slaagt, de revenuen van technologische innovatie met een factor vier kan vermenigvuldigen.

Voor de buitenwereld bestaat de chemische industrie uit DSM, AkzoNobel, Shell, Dow, Sabic en andere grote producenten. Hoe komt de algemeen directeur van een relatief kleine speler als Latexfalt in het topteam Chemie verzeild?

'Een man als Rein Willems kent de chemie als geen ander en weet precies waar de knelpunten voor grote bedrijven zitten. Maar Nederland telt tientallen kleinere chemiebedrijven die het uitstekend doen op hun markten. De keuze is waarschijnlijk op Latexfalt gevallen omdat wij bij uitstek een innovatiegedreven onderneming zijn, die nauwe contacten onderhoudt met universiteiten. Daarnaast speelt het misschien een rol

dat ik heb opgetreden voor de Stichting Innovatiebeleid en Communicatie tijdens een bijeenkomst waar secretaris-generaal Chris Buijink van het ministerie van Economische Zaken - nu EL&I - aanwezig was. Dat leidde tot een bezoek aan ons bedrijf en een gesprek over innovatie en samenwerking met kenniscentra. Zoiets zal een rol spelen. Daarnaast, zeg ik met enige terughoudendheid, zijn er in de chemie te weinig innovatiegedreven MKB-ers.'

Hoe hebt u het proces in het topteam ervaren?

'Als vruchtbaar en inspirerend. We hebben twee plenaire sessies en diverse achterbanraadplegingen gehouden. Daarnaast krijg ik zelf regelmatig e-mails met suggesties en reacties vanuit het MKB. Natuurlijk hebben we niet alle ideeën integraal kunnen overnemen, maar de keuzes die we gemaakt hebben, kan ik goed onderbouwen. De chemie was natuurlijk al ver met het denkproces over de toekomst van de bedrijfstak. We hebben de Regiegroep en het Businessplan Chemie. Daarin staan onze ambities al verwoord. De uitdaging voor het topteam was: meerwaarde toevoegen aan het werk dat al is gedaan.'

'De huidige uitdaging vraagt om een andere benadering'

Dat is gelukt?

'In mijn ogen wel. De uitkomst is: we moeten meer dynamiek en elan brengen in de hele keten. Chemische reacties komen tot stand als dingen in aanraking met elkaar komen, dus moeten we interfaces creëren tussen universiteiten, grote bedrijven, kleine bedrijven en de overheid. Daarin zit het innovatiepotentieel en de dynamiek tussen die vier partijen moet groter worden. We richten ons vaak op technologische innovaties, maar die kun je met een factor vier vermenvuldigen als je ze combineert met sociale innovatie.'

Sociale innovatie?

'Open, transparant en communicatief met elkaar samenwerken, een gemeenschappelijk doel formuleren, elkaar aanvullen, werken vanuit een collectief belang.'

Een cultuuromslag?

'Totaal. We zijn er in Nederland goed in om barrières op te werpen, met patenten te zwaaien en om een *level playing field* te vragen, maar de huidige uitdaging vraagt om een andere benadering. Een planeconomie, die centraal geleide economieën als China zich kunnen permitteren, is in Nederland onmogelijk. We moeten ons dus richten op een aanpak die bij ons past: we zijn creatief, *open minded* en we zijn gewend met andere culturen samen te werken. Bedrijven slagen daarin, dus als we zo'n aanpak over de hele sector ontwikkelen, hebben we goede kansen om een stevige plaats in de mondiale economie in te nemen.'

Wat is de belangrijkste uitdaging?

'De horizon niet op vijf of tien jaar na nu zetten, zoals we gewend zijn, maar verder kijken. Wij praten over een gezamenlijk doel in 2050. Dan moeten we het meest 'groene' land van de wereld zijn en in de top drie van innovatie economieën zitten. Dat zijn ambities die uitstijgen boven de gebruikelijke termijnen voor strategische plannen. We zijn in Nederland goed in het creëren van kennis, maar

minder goed in het genereren van waarde. Die twee moeten bij elkaar komen en elkaar versterken. We moeten durven investeren in technologische en sociale innovatie op de zeer lange termijn. Jonge studenten zien dat beter in dan veel mensen uit mijn generatie. Ik ben wat dat betreft hoopvol gestemd.'

Wat is voor u de kernboodschap van het rapport?

'Voor mij is de belangrijkste boodschap dat we de kracht van interfaces vergroten via pps-constructies - bijvoorbeeld flexibele bilaterale pps-samenwerkingsverbanden -, dat de dynamiek toeneemt en dat we investeren in kennis en *human capital*.'

Waren de topteamleden unaniem in hun aanbevelingen?

'De enige discussie ging over de vraag of we voldoende meerwaarde boden ten opzichte van eerdere adviezen van de Regiegroep Chemie. Uiteindelijk hebben we elkaar daarin gevonden.'

Is het topsectorenbeleid de goede weg om die ambities waar te maken?

'Ik vind het een compliment aan het kabinet waard dat in elk geval een keuze is gemaakt. Nederland heeft veel chemische kennis. En chemie is nodig voor alle veranderingsprocessen waarvoor de wereld staat. Energietransitie kun je vergeten zonder chemische kennis. Hetzelfde geldt voor life sciences en de agro/foodsector. Chemie maakt innovatie in andere sectoren mogelijk. De grote gemene deler bij dat alles is biobased. Biobased is sectoroverlappend, maar is op zijn plaats in de chemie. Biobased zal ook het aanzien van de chemie veranderen. In de toekomst kun je geld verdienen met chemie in je achtertuin. Als je weet wat hoogwaardige katalysatoren zijn, hoe je ermee moet werken, dan kun je, desnoods met inschakeling van derden voor de levering van hulpstoffen, bijna op micro-schaal biobased chemieproducten produceren. Er zal dus zeker een diversificatie van de chemische industrie plaatsvinden. De ICT heeft het

mogelijk gemaakt om vanuit de zolderkamer de hele wereld te bereiken, een chemisch proces is straks vanuit de achtertuin te doen. Dat gaat op termijn de chemie veranderen.'

De aanbevelingen van het topteam gaan sterk in de richting van biobased. Wat zal de rol van Nederland zijn in die transitie? Gastspreker Stigson van de VNCI-jaarvergadering wijst erop dat Europa in de 'green race' nu al achterligt op China.

'Aan wetenschap en industrie ligt het niet. Wageningen is top, de chemie is top, maar de agropolitiek moet op de schop. We betalen zestig procent importheffing op ethanol. Dat is een geweldige handicap. Het protectionisme in de landbouw moet op de helling. Maar we moeten ook kijken naar onze mogelijkheden en onmogelijkheden. Wij hebben geen landbouwgronden van de omvang die Canada en Amerika hebben, om maar iets te noemen. Het heeft dus weinig zin dat we ons richten op de productie van bio bulkchemie. Maar op het gebied van biobased fine chemicals liggen geweldige kansen. Dat is veel kennisintensiever en daar kan Nederland toegevoegde waarde creëren. Ik zeg het vaak in mijn eigen bedrijf: andere landen zijn betere geëquipeerd om grote volumes aardappelen en rijst te produceren, maar wij leveren het zout en de peper, de toevoegingen die het eten op smaak brengen.'

Het topteam formuleert ambities voor 2050 en noemt dynamiek en draagvlak belangrijke voorwaarden om die ambities te realiseren. Dan komt steevast het imago van de chemische industrie om de hoek kijken. Hoe belangrijk blijft het creëren van een beter imago, een breder draagvlak in Nederland?

'Van essentieel belang. Maar dat geldt niet alleen voor het imago. De cultuurverandering waarvoor wij pleiten, vraagt om transparantie en een *open mind*. Die zijn minstens zo belangrijk. Wat het imago betreft: zodra het besef doordringt dat de chemie bijdraagt aan een betere wereld, zullen mensen ons volgen en volgt het betere imago vanzelf.'

En wordt de chemie vriendelijker bejegend door de overheid en toezichhouders, bijvoorbeeld als het gaat om milieuvergunningen, -inspecties en vestigingseisen?

'Het heeft allemaal te maken met vertrouwen. Als de chemie aantoonbaar is, dan wordt dat beloond. Maar vertrouwen moet je verdienen. De keuze van het kabinet voor de chemie als topsector betekent dat het besef is doorgedrongen dat we in ons land de maakindustrie nodig hebben om onze welvaart op peil te houden en dat de chemische industrie een kansrijke sector van de maakindustrie is. Daarmee begint het. De maakindustrie is de afgelopen 25 jaar verwaarloosd. We dachten dat we onze boterham in de dienstensector konden verdienen. Het is aan de late kant, maar we erkennen dat dat niet zo is. Incidenten als met Chemie-pack vergroten het vertrouwen niet en leiden tot overregulering in de chemie, maar uiteindelijk moeten we naar de situatie waarin zelfregulering vanzelfsprekend wordt. Ik vraag me af hoe lang ambtenaren het inspectiewerk nog aankunnen. Alles wordt complexer en specialistischer. In een situatie waarin de overheid Shell audit, zou het niet onrealistisch zijn als Shell andere, kleinere bedrijven audit.'

Er ligt een mooi rapport. Hoe sluit u uit dat het bij verstandige woorden blijft?

'Dat kunnen we niet uitsluiten. Als topteam kun je een rapport schrijven dat draagvlak heeft in industrie en wetenschappelijke wereld, maar daarna gaat het de politieke molen in. Wat er dan van overblijft, is ongrijpbaar. Ik denk dat het een goed rapport is, dat het een bijdrage levert aan het op de kaart zetten van twee belangrijke elementen: een *open mind* structuur en een langetermijnvisie. Het is meer dan een verlanglijst van de chemische industrie, we zeuren niet over een te hoge administratieve lastendruk of lastige regelgeving. Met opzet hebben we ervoor gekozen om het niet hoofdzakelijk over geld en subsidie te hebben. Het is een stuk geworden dat ambitie en visie in zich heeft en dat

FOTO: CASPER RILA

heeft willen verwoorden. We hebben doelen geformuleerd en voorwaarden genoemd waaraan we moeten voldoen om die doelen te realiseren. Dat is een beetje on-Nederlands. Chinees bijna. Daar lees je in de krant dat de leiders China in 2020 het meest innovatieve land ter wereld willen maken. Zo'n focus leidt tot resultaat. Dat moeten wij ook kunnen, we hebben de wereld veel te bieden. En wat betreft de vraag of er

iets mee wordt gedaan: ik denk dat we niet ontkomen aan deze ambitie. Het alternatief is dat we accepteren dat de generaties na ons worden opgezadeld met een Nederland dat we nooit gekend en nooit nagestreefd hebben. Met soms een niet te vermijden dip zijn we er toch steeds in geslaagd ons welvaartsniveau op te krikken. Het zou nieuw zijn om ons neer te leggen bij een stabiel of afnemend welvaartsniveau.' ■

'Biobased is op zijn plaats in de chemie'